Reprenem la secció "***Escacs en Català***" que teniem una mica oblidada (i que podeu recuperar des dels desplegables "***De tot una mica***"). Una secció feta amb tota la bona voluntat des de la preocupació pel bon ús del català en el món dels escacs. Aquesta ocasió us presentem una col·laboració del company
Jordi Colomer
que de ben segur trobareu interessant.

Parlem bé quan parlem d'escacs en català? A vegades, no. Cal dir-ho i cal saber-ho. Entre lectures de llibres de defenses, obertures, mig joc, finals i altres temes relacionats exclusivament amb l'essència del joc, potser seria bo dedicar cinc minuts a la qüestió lingüística, ja que, per exemple, com veurem d'aquí a poques ratlles, ens estalviarem ofenses contra els nostres rivals. Així doncs, som-hi!

Composar o compondre: És costum de molts *posapeces* col•locar peons, alfils, cavalls, torres i monarques en formació no gaire disciplinada sobre el tauler. Per tant, és costum també de molts jugadors posar-les correctament a la seva casella i assabentar de l'acció el rival amb el clàssic "Composo!". Del verb *compo sar*, sí. Un verb que pot semblar ben normal i habitual, però que, realment, no ho és, o no ho hauria de ser. Composar vol dir, exactament, això: 1) Imposar arbitràriament (a algú) una contribució, una multa, etc. 2) Captenir-se (amb algú) fent-lo anar dret, fent-li creure el que hom vol. Així doncs, realment, si algú us diu "Composo!", aneu amb compte! Les seves intencions potser no són gaire bones. El verb adient a l'hora de col•locar bé les peces, sapigueu-ho, és *compondre*. Cal dir, per tant, "Componc!", o usar altres expressions, com "col•loco bé les peces"; però de "composar", res de res, que el rival mereix respecte.

Alfil o Àlfil: En català hi ha tot un seguit de mots que són aguts (és a dir, que tenen l'accent a l'última síl•laba), però que sovint es pronuncien incorrectament com a plans. El mot *alfil* n'és un. Molta gent dubta si pronunciar "alfil" o "àlfil". L'accent, a la síl•laba *fil*. Recordeu-vos-en. Ah, i si us interessa la llista de mots que també se solen pronunciar erròniament com a plans tot i ser aguts, aquí la teniu: interval, oboè, iber, xassís, elit, futbol, fluor, zenit, poliglot.

Tauler o taulell: Més d'un cop he sentit algú parlant de taulells, i no pas perquè fóssim precisament en una botiga o en un bar. En català, per referir-nos al tauler d'escacs o al tauler de dames, fem servir el mot tauler. Si teniu mala memòria, sempre podeu dir-ne *escaquer*, i fora problemes.

Donem escac o el fem? En castellà en diuen "*dar jaque*". En francès, "*faire échec*". Com que aquí agafem el millor de cada casa, en català és tant correcte "donar escac" com "fer escac". Així doncs, tot depèn del nivell de generositat o de laboriositat de cada escaquista.

"Open" o obert? Parlem d'*opens* i d'oberts gairebé indistintament. Són correctes els dos mots? Sí i no, cal matisar diverses coses. El diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) no inclou el mot *open*, però sí que ho fa el diccionari de la Gran Enciclopèdia Catalana (Competició esportiva oberta indistintament a professionals i a afeccionats). Això sí, ho fa marcant-lo amb un asterisc. Què vol dir? Doncs que es tracta d'un anglicisme i que, com a tal, si l'escrivim, cal marcar-lo en cursiva, o amb cometes si es tracta d'un títol. En canvi, el mot *obert* en aquest sentit no està inclòs en el diccionari de la Gran Enciclòpedia Catalana, però el Termcat, el centre de terminologia de la llengua catalana, creat el 1985 per la Generalitat de Catalunya i l'Institut d'Estudis Catalans, l'ha inclòs ja a la neoloteca. Davant d'aquestes dues alternatives el meu consell és utilitzar el mot
obert
, ja que si tenim un mot nostrat perfectament vàlid no cal anar-ne a cercar cap altre a fora.

Ronda. Amb les *rondes* tenim un problema, ja que es tracta d'una paraula que en català no té els mateixos significats que en castellà, llengua en la qual sí que es fa servir per parlar d'una competició o d'una sèries de coses que es desenvolupen ordenadament durant un temps limitat. Segurament caldria preguntar a l'IEC sobre aquesta qüestió i a veure què hi diu, però a parer meu en català no podem parlar de rondes. D'alternatives, en tenim unes quantes, com *voltes, tandes, torns*
. De tota manera, crec que seria interessant que la Federació Catalana d'Escacs preguntés a l'IEC sobre aquesta qüestió per tal que els més entesos decideixin què cal fer.